

JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN

SAMLAD KUNSKAP MOT SEXUELLA TRAKASSERIER

Slutredovisning av uppdraget att samla och sprida kunskap om sexuella trakasserier

Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, november 2019

Rapport 2019:12

Diarienummer 2019/34 1.1-2

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Berit Jernberg, avdelningschef

Telefon: 031-392 90 54

FÖRORD

Hösten 2017 startade #metoo-upproppen, en unik historisk händelse. Kvinnor över hela världen och inom olika branscher gick samman och berättade om sina erfarenheter av sexuella trakasserier. Berättelserna visar att det finns mycket kvar att göra för att förebygga och bekämpa sexuella trakasserier och sexuellt våld. Ett direkt svar på uppropens krav är att regeringen har gett särskilda uppdrag och medel till myndigheter och organisationer för att utveckla arbetet, till exempel med att ge stöd till utbildningsinsatser och för arbetet med att motverka och upptäcka sexuella trakasserier.

Jämställdhetsmyndigheten har efter #metoo arbetat på uppdrag av regeringen med att samla och sprida kunskap om sexuella trakasserier, med särskilt fokus på barns och ungas situation. Förekomsten av sexuella trakasserier, sexuellt våld och andra övergrepp är ett tecken på hur bristande jämställdheten är i vårt samhälle. I denna slutrapport presenteras arbetet som genomförts under uppdragstiden, inklusive områden som identifieras som särskilt viktiga för att nå framgång i arbetet framåt.

Lena Ag

Generaldirektör för Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, november 2019

INNEHÅLL

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	7
Webbsidor om sexuella trakasserier.....	7
Skolans sex- och samlevnadsundervisning är avgörande.....	8
Kommersialisering och exploatering av flickors och kvinnors kroppar	8
Integrera uppdraget om sexuella trakasserier med övriga uppdrag	8
Kartläggning	9
Sexuella trakasserier är en del av mäns våld mot kvinnor.....	9
1. BAKGRUND OCH SYFTE	10
1.1. Uppdraget.....	10
1.1.1. Beskrivning av avgränsningar och prioriteringar	10
1.1.2. Utveckling av lagstiftning som påverkat jämställdhetsarbetet inom detta område	11
1.1.3. Andra reformer av vikt för arbetet mot mäns våld mot kvinnor och sexuella trakasserier	13
1.2. Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor	14
1.3. Omfattning av sexuella trakasserier och sexuellt våld.....	15
1.3.1. Drygt hälften av flickorna och de unga kvinnorna har utsatts för sexuella övergrepp	15
1.3.2. Kommersialisering och exploatering av flickors och kvinnors kroppar	16
2. #METOO.....	18
2.1. En ny internationell konvention	18
3. BARN OCH UNGAS UTSATTHET	19
3.1. Flickors utsatthet	19
3.2. Sexuella trakasserier på nätet.....	20
3.3. Insatser för att motverka barns och ungas utsatthet	21
3.3.1. Pågående arbete för att förbättra skydd mot diskriminering och våld.....	22

4. MYNDIGHETER OCH LÄROSÄTEN.....	24
5. CENTRALA AKTÖRER PÅ ARBETSMARKNADEN	25
5.1. Informationsmaterial från arbetsmarknadens partner.....	25
5.1.1. Brister i samspel mellan olika lagar	26
6. SAMORDNING OCH SAMVERKAN	27
6.1. Jämställdhetsmyndighetens olika uppdrag.....	28
6.1.1. Jämställdhetsmyndighetens samordning av uppdrag.....	30
7. SAMLA OCH SPRIDA KUNSKAP	32
7.1. Digital och samlad information	32
8. SLUTSATSER	33
8.1. Samlad information om sexuella trakasserier	33
8.2. Flickor och unga kvinnor särskilt utsatta	34
8.3. Nätet som arena behöver belysas	34
8.4. Kommersialiseringa och exploatering av flickor och kvinnors kroppar	35
8.5. Vikten av ett långsiktigt arbete.....	35
8.6. Våld och sexuella trakasserier i arbetslivet	36
8.7. Insatser riktade till pojkar och unga män.....	36
8.8. Jämställdhetsmyndighetens fortsatta arbete mot sexuella trakasserier	37
BILAGA 1: AKTIVITETER OCH INSATSER.....	38
CSW63, New York, mars 2019	38
Prorektorsnätverket, 13 maj 2019.....	38
Svenska Filminstitutet, Stockholm, juni 2019	38
Almedalsveckan, Gotland, juli 2019.....	39
Draw the line, Göteborg, augusti–september 2019.....	39
Bokmässan, Göteborg, september 2019	39
Länsstyrelsen och Region Östergötland, Linköping, 3 oktober 2019.....	39
#Metoo-filmer, november–december 2019	39

BILAGA 2: INFORMATIONSMATERIAL	40
Vägledning (producerat åren 2016-2019)	40
Rapporter och utvärderingar (producerat 2016-2019)	42
Övrigt (producerat åren 2015-2019)	44

SAMMANFATTNING

Sexuella trakasserier är ett stort samhällsproblem som för de som drabbas innebär att deras möjligheter att ta del av arbetsliv och att vistas i det offentliga rummet begränsas. Alla, oavsett kön, kan bli utsatta för sexuella trakasserier och sexuellt våld, men flickor och kvinnor utsätts oproportionerligt mycket. En majoritet av de som trakasserar är pojkar och män. Sexuella trakasserier påverkar människors villkor inom flera av jämställdhetspolitikens områden men särskilt tydligt blir det inom arbetsliv och utbildning. Ytterst är sexuella trakasserier en del av mäns våld mot kvinnor och berövar alla utsatta sin rätt till kroppslig integritet.

Jämställdhetsmyndigheten fick i sitt regleringsbrev för 2018 i uppdrag att inom ramen för arbetet med att nå de jämställdhetspolitiska målen samla och sprida kunskap om sexuella trakasserier. Barns och ungas situation skulle särskilt belysas. Uppdraget slutredovisas den 22 november 2019.

Under uppdragstiden har Jämställdhetsmyndigheten på ett strukturerat sätt kartlagt myndigheters och organisationers arbete mot sexuella trakasserier. Ett flertal myndigheter och andra aktörer som arbetar med att motverka sexuella trakasserier och mäns våld mot kvinnor har ingått i arbetet med kartläggningen. Kartläggningen visar att det finns ett behov av lättillgänglig information om vad sexuella trakasserier är och vilken lagstiftning som gäller, samt vad olika aktörer gör inom området.

Webbsidor om sexuella trakasserier

Jämställdhetsmyndigheten har utvecklat den egna webbplatsen så att information om sexuella trakasserier nu finns lättillgänglig. På webbplatsen beskriver myndigheten samspelet mellan olika regelverk som kan bli aktuella vid en anmälan om sexuella trakasserier. En sådan anmälan kan aktivera flera lagar samtidigt eftersom en handling som omfattas av diskrimineringslagen eller utgör ett arbetsmiljöproblem enligt arbetsmiljölagen även kan vara ett brott enligt brottsbalken. Vidare finns information om material, metoder och verktyg för arbetsgivare eller utbildningsanordnare som har ansvar för och möjlighet att förebygga och motverka sexuella trakasserier. Webbsidorna

innehåller också information om vad olika civilsamhällesaktörer gör för att förebygga och bekämpa sexuella trakasserier.

Webbsidorna har utvecklats till ett nav för andra myndigheters och aktörers information och arbete, så att besökare lätt kan gå in på aktuella länkar för att hitta den information de söker. Framtagandet av webbplatsen är även ett led i att visa det mångfasetterade arbete mot sexuella trakasserier som sker och vad som hänt efter #metoo-uppropen.

Skolans sex- och samlevnadsundervisning är avgörande

Barn och ungas utsatthet för sexuella trakasserier är allvarligt och utbrett. Statistik visar att barn och unga i stor utsträckning utsätts för sexuella trakasserier, bland annat i skolan och på internet. Flickor är utsatta i högre grad än pojkar. För att motverka sexuella trakasserier är skolan en viktig arena. Jämställdhetsmyndigheten har under uppdragstiden identifierat sex- och samlevnadsundervisningen och arbetet mot kränkande särbehandling i skolan som avgörande för att stärka det förebyggande arbetet mot sexuella trakasserier bland barn och unga.

Kommersialisering och exploatering av flickors och kvinnors kroppar

Att motverka kommersialisering och exploatering av flickors och kvinnors kroppar ingår i arbetet med att uppnå målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Konsekvenserna av att vara utsatt för sexuella trakasserier, kränkningar och våld påverkar också människors välmående och är förutom en jämställdhetsfråga en viktig folkhälsofråga. Samlad kunskap och statistik visar att det främst är pojkar och män som utövar sexuella trakasserier i skolan, arbetslivet och på fritiden, främst riktat mot flickor och unga kvinnor. Därför behöver insatserna i högre grad riktas mot målgruppen pojkar och unga män.

Integrera uppdraget om sexuella trakasserier med övriga uppdrag

Jämställdhetsmyndigheten har under uppdragstiden kontinuerligt arbetat med att integrera uppdraget om sexuella trakasserier med övriga uppdrag som

myndigheten ansvarar för, särskilt inom ramen för det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Som exempel kan nämnas det våldspreventiva arbetet med fokus på våld i ungas partnerrelationer, arbetet med pojkar och unga män samt myndighetens arbete med jämställdhetsintegrering i myndigheter och högskolor. Syftet med detta har varit att skapa en långsiktighet i arbetet mot sexuella trakasserier.

Kartläggning

En kartläggning har genomförts inom ramen för uppdraget om att ge stöd till universitet och högskolor, med anledning av den nya examensordningen om att studenter ska visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Kartläggningen visade att 30 procent av de svarande ansåg att det skulle vara angeläget för lärarkollegiet att få fördjupad kunskap om sexuella trakasserier på arbetsplatser och/eller i studiemiljö.

Sexuella trakasserier är en del av mäns våld mot kvinnor

De erfarenheter som gjorts under uppdragstiden kommer Jämställdhetsmyndigheten att ta tillvara trots att uppdraget nu avslutas. Den webbplats som tagits fram om sexuella trakasserier är nu en del av myndighetens ordinarie arbete. Sexuella trakasserier och sexuellt våld kommer även fortsättningsvis att vara inkluderade i arbetet som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, tillika arbetet inom ramen för delmål sex om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

1. BAKGRUND OCH SYFTE

Den här redovisningen beskriver insatser genomförda inom det särskilda regeringsuppdraget om sexuella trakasserier som Jämställdhetsmyndigheten har haft 2018–2019.

1.1. UPPDRAGET

Uppdraget om sexuella trakasserier innebär att myndigheten ska samla och sprida kunskap om sexuella trakasserier. Situationen för barn och unga ska särskilt belysas. Myndigheten ska i sitt arbete inhämta synpunkter från Diskrimineringsombudsmannen (DO) och andra relevanta myndigheter och organisationer. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet senast den 22 november 2019.¹

1.1.1. Beskrivning av avgränsningar och prioriteringar

Slutredovisningen bygger vidare på delredovisningen *En av tre unga kvinnor*, som Jämställdhetsmyndigheten lämnade till Regeringskansliet den 30 oktober 2018. Som en inledning till uppdraget genomförde Jämställdhetsmyndigheten under det första året bland annat en målgruppsanalys för att identifiera viktiga aktörer.

Myndigheten har samlat in och kartlagt information om vilka uppdrag andra myndigheter, organisationer och aktörer har kring sexuella trakasserier samt vad de gör inom ramen för sina uppdrag. Syftet har varit att få en bättre överblick och kunskap om vad olika aktörer gör inom sakområdet. Jämställdhetsmyndigheten har också samverkat med flera av dessa aktörer, för att på sikt förbättra samordningen, öka kvaliteten och skapa långsiktighet i arbetet med att motverka sexuella trakasserier.

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Jämställdhetsmyndigheten (s2017/07218/RS).

En samlad bild av arbetet kan förhoppningsvis leda till att dubbelarbete undviks samt att det blir lättare att hitta andra aktörer och verksamheter att samverka med. Ett tydligt exempel på detta är det gemensamma uppdrag som Arbetsmiljöverket (AV) och Diskrimineringsombudsmannen (DO) fick av regeringen i mars 2018.² AV och DO har valt att fokusera på den lagstiftning som respektive myndighet har tillsyn över. Fokus för AV blev därmed tre föreskrifter; om kränkande särbehandling i arbetslivet³, om systematiskt arbetsmiljöarbete⁴ samt organisatorisk och social arbetsmiljö⁵. DO avgränsar sin information till diskrimineringslagen. För att komplettera detta uppdrag ser Jämställdhetsmyndigheten det som angeläget att uppmärksamma samspelet mellan olika regelverk. Flera lagar kan bli aktuella samtidigt vid anmälan om sexuella trakasserier eftersom en handling som omfattas av diskrimineringslagen eller utgör ett arbetsmiljöproblem enligt arbetsmiljölagen även kan vara ett brott enligt brottsbalken.

Under 2019 har arbetet fokuserats på att synliggöra barns och ungas särskilda situation samt att integrera arbetet med sexuella trakasserier i andra relevanta uppdrag på myndigheten. Genom att integrera arbetet mot sexuella trakasserier i andra aktuella uppdrag inom den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och arbetet med det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra skapas synergier och långsiktighet.

1.1.2. Utveckling av lagstiftning som påverkat jämställdhetsarbetet inom detta område

Många aktörer har över tid bidragit till den utveckling som skett av arbetet för jämställdhet. Det handlar om flera politiska partier, fackförbunden, forskare och enskilda aktörer. Kvinnorörelsen har också haft en avgörande roll för att uppmärksamma frågor om ojämställdhet. Kvinnojoursrörelsen har genom sin roll särskilt uppmärksammat mäns våld mot kvinnor som ett ojämställdhetsproblem. Sedan början av 1970-talet är jämställdhet ett eget politikområde i Sverige och år 1980 instiftades en jämställdhetslag.⁶ Lagen innebar ett förbud mot könsdiskriminering i arbetslivet. Den ålade arbetsgivare att arbeta med aktiva åtgärder för att främja jämställdhet.

² Uppdrag till Arbetsmiljöverket om särskilda informationsinsatser gällande arbetet mot sexuella trakasserier, Ku2018/00557/DISK.

³ Kränkande särbehandling i arbetslivet AFS 1993:17.

⁴ Systematiskt arbetsmiljöarbete AFS 2001:1, föreskrifter.

⁵ Organisatorisk och social arbetsmiljö AFS 2015:4, föreskrifter.

⁶ Lag (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

Sexuella trakasserier som begrepp

Arbetsdomstolen konstaterade 1987 att krav kan ställas på arbetsgivare att motverka förekomsten av sexuella trakasserier på arbetsplatsen.⁷ Sexuella trakasserier som juridiskt begrepp tillkom först i 1991 års ändringar av jämställdhetslagen⁸, i samband med ökade krav på aktiva åtgärder och ett förbud mot trakasserier. Det som då uppmärksammades var situationer då en arbetstagare bestraffas eller blir utsatt för hämnd för att hen avvisat arbetsgivarens sexuella närmanden.⁹

Förbudet mot sexuella trakasserier har sin bakgrund i utvecklingen av synen på jämställdhet. I den utredning som resulterade i propositionen *Kvinnofrid*¹⁰ fanns förslag till justering av jämställdhetslagen. I utredningen lyftes det särskilt fram att:

(d)et är viktigt att förstå att sexuella trakasserier utgör ett maktmissbruk från förövarens sida. Sexuella trakasserier måste ses ur ett könsmaktsperspektiv. Det är mot denna bakgrund angeläget att slå fast att sexuella trakasserier är en viktig jämställdhetsfråga.¹¹

När jämställdhetslagen justerades 1998 infördes krav på utrednings- och åtgärdsskyldighet när arbetsgivaren fått kännedom om förekomsten av sexuella trakasserier på arbetsplatsen.¹²

Jämställdhetslagen upphävdes så småningom och ersattes år 2008 av diskrimineringslagen. Diskrimineringslagen innehåller sex olika former av diskriminering; direkt diskriminering, indirekt diskriminering, bristande tillgänglighet, instruktioner att diskriminera, trakasserier och sexuella trakasserier.¹³

⁷ Arbetsdomstolen 1987 nr 98.

⁸ Jämställdhetslag (1991:433), 6 §.

⁹ Om en ny jämställdhetslag se proposition 1990/91:112, 6 och 22 §.

¹⁰ Regeringens proposition 1997/98:55 kvinnofrid.

¹¹ Ibid., 108

¹² Jämställdhetslag, 22 a § se proposition 1997/98:55.

¹³ Diskrimineringslag (2008:567) § 4,

1.1.3. Andra reformer av vikt för arbetet mot mäns våld mot kvinnor och sexuella trakasserier

Propositionen *Kvinnofrid* ledde till andra lagändringar, som att brottet grov kvinnofridskränkning infördes i brottsbalken. Det blev också straffbart att köpa sexuella tjänster och en straffhöjning infördes i lagen mot könsstympning¹⁴ av kvinnor.¹⁵ Kvinnofridspropositionen i sin helhet markerade ett skifte i synen på mäns våld mot kvinnor då den behandlade flera olika uttryck för mäns våld mot kvinnor inom ramen för en och samma utredning. Propositionen har haft stor betydelse för synen på sexuella trakasserier som ett uttryck för maktmissbruk kopplat till kön.

En annan betydelsefull utveckling inom jämställdhetsområdet var när Sveriges regering och riksdag valde att införa jämställdhetsintegrering som strategi för att uppnå Sveriges jämställdhetspolitiska mål. Strategin antogs 1994 i samband med propositionen *Delad makt – delat ansvar*¹⁶ som beskriver hur ”Jämställdhetsarbetet måste bedrivas inom varje politikområde och insatser huvudsakligen göras inom ramen för berörda organs ordinarie verksamhet”.

Enligt Europarådets definition innebär strategin:

(om)organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.

Jämställdhetsintegrering syftar ytterst till att stärka arbetet med att uppnå målet om kvinnors och mäns makt att forma samhället och sina egna liv.

Jämställdhetsintegreringen används för att förändra maktstrukturer som upprätthåller och reproducerar ojämställda villkor för kvinnor och män som grupper.¹⁷ Arbetet mot sexuella trakasserier bör därför ses som en del av detta arbete.

År 2018 instiftades också en ny sexualbrottslagstiftning som bygger på frivillighet. Förändringen i brottsbalkens våldtäktsparagraf kallas i vardagligt tal för ”samtyckeslagen”. Lagändringen innebär att utgångspunkten för om en handling

¹⁴ Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor.

¹⁵ Kvinnofrid prop 1997/98:55 s. 14–15 och Brottsbalken 6 kap 11§

¹⁶ Prop. 1993/94:147, 17.

¹⁷ Nationella sekretariatet för genusforskning, 2016; *Vägledning för jämställdhetsintegrering i akademien*, 6–7.

ska bedömas som våldtäkt är om deltagandet varit frivilligt eller inte. Samtidigt infördes två nya brottsrubriceringar: Oaktsam våldtäkt och oaktsamt sexuellt övergrepp. De berör fall när det inte går att bevisa att gärningspersonen förstått att deltagandet inte varit frivilligt, trots att det funnits tecken på det. Lagstiftningsförändringarna har stor betydelse för arbetet mot sexuella trakasserier eftersom de nya brottsrubriceringarna omfattar fler otillåtna handlingar.

1.2. NATIONELL STRATEGI FÖR ATT FÖREBYGGA OCH BEKÄMPA MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

Sedan januari 2017 har Sverige en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Regeringens målsättning med strategin är att flytta fokus från stöd och skydd av våldsutsatta till ett förebyggande förhållningssätt. Insatser ska i högre utsträckning främja utvecklingen av effektiva åtgärder som förhindrar att våld utövas och upprepas. Strategin omfattar fyra målsättningar:

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
- Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
- Effektivare brottsbekämpning
- Förbättrad kunskap och metodutveckling

Två faktorer lyfts särskilt fram i strategin; vikten av förebyggande insatser samt mäns delaktighet och ansvar i arbetet mot våld. Arbetet fokuserar på att i mycket högre grad än tidigare förhindra att våld och kränkningar uppstår samt att våld upprepas. För att det ska bli verklighet krävs ett större engagemang och involvering av män och pojkar, samt en uppgörelse med normer som rättfärdigar kränkningar, våld samt begränsningar av flickors och kvinnors livs- och handlingsutrymme.¹⁸ Arbetet att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor inbegriper rätten till kroppslig integritet för kvinnor och män, flickor och pojkar.

¹⁸ *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (Skr. 2016:/17:10) Elanders, november 2016, 109.

1.3. OMFATTNING AV SEXUELLA TRAKASSERIER OCH SEXUELLT VÅLD

Regeringen betonar i sin skrivelse *Makt, mål och myndighet* att flickors och unga kvinnors utsatthet för våld inte tillräckligt har uppmärksammats i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Statistik från bland annat Brottsförebyggande rådet visar att yngre kvinnor är mer utsatta för våldsbrott än äldre. Yngre kvinnor utgör den grupp som allra mest är utsatt för brott i nära relationer. Det gäller i synnerhet kvinnor mellan 20 och 24 år, där 12 procent uppger att de varit utsatta för våld i en nära relation.¹⁹ Inom den särskilt våldsutsatta gruppen homosexuella, bisexuella, trans- och queerpå personer (HBTQ) bedömer regeringen att unga bisexuella kvinnor är mer utsatta för våld än andra.²⁰ Av flickor och unga kvinnor (16–19 år) uppger 30 procent att de blivit utsatta för sexualbrott.²¹ Även i skolan utsätts flickor i högre grad än pojkar för sexuella trakasserier och sexuellt närgånget beteende.²²

1.3.1 Drygt hälften av flickorna och de unga kvinnorna har utsatts för sexuella övergrepp

Den senaste arbetsmiljöundersökningen som genomfördes av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Arbetsmiljöverket visar att 30 procent av flickorna och unga kvinnorna (16–29 år) har varit utsatta för sexuella trakasserier av sin chef, arbetskamrat eller av en annan person på sitt arbete under de senaste tolv månaderna.²³

Folkhälsomyndigheten genomförde en befolkningsstudie 2017²⁴, före #metoo, om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige. Studien undersökte utsatthet för bland annat sexuella trakasserier, våld i nära relationer, pornografianvändning och prostitution samt innehållet i sex- och samlevnadsundervisningen. Resultaten visar att många i befolkningen har erfarenhet av att bli utsatta, oavsett kön och

¹⁹ *Brott i nära relationer: En nationell kartläggning* (Brå rapport 2014:8) Leanders Grafiska AB 2014.

²⁰ *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (Skr. 2016/17:10) Elanders, november 2016.

²¹ Nationella trygghetsundersökningen 2018 *Om utsatthet, otrygghet och förtroende* (Brå rapport 2019:1), 57 AJ E-print AB.

²² *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (Skr. 2016/17:10) Elanders, november 2016.

²³ Arbetsmiljöstatistik Rapport 2018:2, *Arbetsmiljön 2017* ISSN 1652–110, 75.

²⁴ Folkhälsomyndigheten *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige 2017*. Resultat från befolkningsundersökningen SRHR 2017, 28. Publicerad maj 2019. Uppdaterad 6 september 2019

könsidentitet. Det är dock tydligt att flickor och kvinnor utsätts oproportionerligt mycket när det gäller sexuella trakasserier och sexuellt våld.

Inom ålderskategorin 16–29 år har mer än hälften (57 procent) av flickorna och kvinnorna utsatts för sexuella trakasserier och när det handlar om kvinnor i åldern 30–44 år har nästan hälften (48 procent) utsatts någon gång under livet. Jämfört med pojkar och unga män är det en stor skillnad. Pojkar och unga män i ålderskategorin 16–29 år har 10 procent utsatts och i ålderskategorin 30–44 år har 13 procent av männen erfarenhet av sexuella trakasserier.²⁵ Resultat kopplat till utsatthet för sexuella övergrepp visar att 55 procent av flickorna och kvinnorna i åldersgruppen 16–29 år varit utsatta, jämfört med 12 procent av unga pojkar och män.²⁶

1.3.2 Kommersialisering och exploatering av flickors och kvinnors kroppar

Befolkningsstudien visar att pornografianvändningen skiljer sig avsevärt mellan könen. Omkring 70 procent av pojkar och unga män uppger att de konsumerar pornografi, medan det omvända gäller för flickor och kvinnor där cirka 70 procent aldrig gör det. Det finns behov av mer forskning för att kunna påvisa huruvida användning av pornografi har effekter på hälsan när det handlar om de som konsumerar.²⁷

Studier visar att produktionen av pornografi exploaterar existerande ojämställdhet och ojämlikhet samt sexism. Dessutom är misshandel och sexuellt våld vanligt förekommande inom kommersiell pornografi.²⁸ En studie från 2010 av de mest populära pornografiska filmerna visade att cirka 90 procent innehöll våldsamma handlingar som exempelvis strypgrepp och slag mot kvinnor.²⁹

²⁵ Folkhälsomyndigheten *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige 2017*, 48. Resultat från befolkningsundersökning SRHR2017 Publicerad 28 maj 2019. Uppdaterad 6 september 2019.

²⁶ Ibid., 50

²⁷ Ibid., 163

²⁸ Ibid., 176

²⁹ Bridges AJ, Wosnitzer R, Scharer E, Sun C och Liberman R, *Agression and Sexual Behavior in Best-Selling Pornography Videos: A Content Analysis Update* Artikel i *Violence against Women*, oktober 2010.

Att motverka kommersialisering och exploatering av flickors och kvinnors kroppar ingår i arbetet med att uppnå målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Förekomsten av sexuella trakasserier, sexuellt våld och andra övergrepp är tillsammans med andra uttryck för mäns våld mot kvinnor en markör för hur jämställt ett samhälle är. Konsekvenserna av att vara utsatt för sexuella trakasserier, kränkningar och våld påverkar också människors välmående och är förutom en jämställdhetsfråga en viktig folkhälsofråga. Denna samlade kunskap och statistik visar att det främst är pojkar och män som utövar sexuella trakasserier i skolan, arbetslivet och på fritiden, främst riktat mot flickor och unga kvinnor. Därför behöver insatserna i högre grad riktas mot målgruppen pojkar och unga män.

2. #METOO

Hösten 2017 startade #metoo-uppropen, en unik historisk händelse. Kvinnor över hela världen och inom olika branscher gick samman och berättade om sina erfarenheter av sexuella trakasserier.

Under den följande vintern tillkom fler upprop från grupper som inte var knutna till en specifik bransch, som #allavi – ett gemensamt upprop för kvinnor och icke-binära personer, #underytan från hedersförtryckta kvinnor, #bortabramenhemmavärst om övergrepp i hemmet och elevuppropet #tystiklassen. Berättelserna visar att det finns mycket kvar att göra för att förebygga och bekämpa sexuella trakasserier och sexuellt våld på arbetsplatser och i övriga samhället. Ett direkt svar på upprensans krav är att regeringen har gett särskilda uppdrag och medel till myndigheter och organisationer. Syftet är att de ska kunna utveckla sitt arbete med att till exempel ge stöd till utbildningsinsatser eller arbeta med att motverka och upptäcka sexuella trakasserier. Jämställdhetsmyndighetens uppdrag om sexuella trakasserier i regleringsbrevet 2018 är ett av dessa uppdrag.

2.1. EN NY INTERNATIONELL KONVENTION

FN:s internationella arbetsorganisation (ILO) är ett trepartsorgan för arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer samt regeringar. #Metoo-uppropen bidrog till att ILO i juni 2019 nådde enighet om att anta en konvention om skydd mot våld och trakasserier i arbetslivet.

En ratificering av konventionen medför med all sannolikhet att svensk lagstiftning behöver ses över på en rad områden. Konventionen utvidgar arbetstgares skydd och anger flera typsituationer där en arbetsgivare kan göras ansvarig. Exempelvis innehåller konventionen skrivningar som inkluderar arbetsgivarens ansvar vid våld i nära relationer då det påverkar arbetslivet.

Redan i dag har arbetsgivaren ett stort ansvar för att arbeta förebyggande mot sexuella trakasserier men det finns till exempel inget krav på att ställa frågor om våld till medarbetare.

3. BARN OCH UNGAS UTSATTHET

I uppdraget till Jämställdhetsmyndigheten ska barns och ungas situation särskilt synliggöras.

Barns och ungas utsatthet för sexuella trakasserier är både en kränkning för den enskilde och ett allvarligt samhällsproblem. Olika undersökningar visar att gruppen flickor i övre tonåren och unga kvinnor i tjugooårsåldern är överrepresenterade bland de som utsätts för sexualbrott och sexuella trakasserier i arbetslivet, i skolan och på internet.

3.1. FLICKORS UTSATTHET

När jag gick på fritids var jag sist kvar av tjejerna. Killarna ville ha ”pusskalas” och drog in mig på toaletten. Jag skrek på lärarna, men ingen kom. Jag berättade för en lärare när hon var tillbaka men hon skrattade bara. Jag tyckte det var pinsamt och var sedan livrädd att det skulle hända igen.³⁰

Som citatet ovan beskriver förekommer utsatthet för sexuella trakasserier även bland yngre barn, särskilt flickor. Samma mönster gäller både vuxna och barn; flickor är utsatta i högre grad än pojkar. Statistik visar att barn och unga i hög utsträckning utsätts för sexuella trakasserier i skolan och på internet.

I skolan gäller skollagen och diskrimineringslagen parallellt. Båda lagarna ställer krav på skolorna och skolornas huvudmän om att aktivt arbeta mot kränkande behandling och trakasserier. Skollagen genomsyras av barnkonventionens princip om barnets bästa.³¹ Skolorna är skyldiga att skydda barn från våld genom att ”främja de mänskliga rättigheterna och motverka alla former av kränkande behandling”.³²

³⁰ Artikel #metoo: *Tyst i klassen*, hämtat från www.feministisktperspektiv.se/2018/01/09/meto-tyst-i-klassen/ den 14 oktober 2019.

³¹ Skollagen 1 kap. 10 §.

³² Skollagen 1 kap. 5 §.

Stiftelsen Friends undersöker varje år tryggheten på skolor runt om i landet. I Friendsrapporten från 2019 rapporterar organisationen att 11 procent av de tillfrågade tjejerna och 6 procent av killarna i årskurs 3–6, samt 14 procent av tjejerna och 6 procent av killarna i årskurs 6–9, har blivit utsatta för sexuella trakasserier av någon annan elev på skolan under det senaste året.³³ I skolmiljö är de som trakasserar oftast jämnåriga skolkamrater, men det kan också vara vuxna i skolan.

3.2. SEXUELLA TRAKASSERIER PÅ NÄTET

Internet och sociala medier är i dag en självklar del av barns och ungas vardag och det som händer ”online” är tätt sammankopplat med övriga delar av ungas liv. Sociala medier erbjuder stora möjligheter, men de är också en arena där sexuella trakasserier förekommer i hög grad.

Friends rapporterar i sin undersökning om utsatthet på nätet från 2017 att 18 procent av tjejerna och 6 procent av killarna har blivit utsatta för sexuella trakasserier.³⁴ Det kan till exempel handla om att få kommentarer med sexuell anspelning om sitt utseende eller att bli utsatt för ryktesspridning. Det kan också innebära att någon har spridit bilder på en mot ens vilja, med kommentarer eller antydningar som handlar om sex. Det kan också handla om att få förslag på sexuella handlingar.

I Bris årsrapport framkommer att samtalen till Bris om sexuella övergrepp ökade med 43 procent från 2017 till 2018. Ökningen skedde i samband med #metoo-upproppen och samtalen har sedan fortsatt att öka.³⁵ I den absoluta majoriteten av fallen är det en flicka som söker stöd. Många barn som kontaktar Bris är osäkra på om det de utsatts för är övergrepp, vilket också tyder på ett stort mörkertal, något som även Friendsrapporten belyser.

³³ Stiftelsen Friends. *Friendsrapporten 2019*, 19.

³⁴ Stiftelsen Friends. *Friends nätrapport 2017*, 14.

³⁵ Bris rapport 2019:1 *Hur har barn det? -Om barns livssituation-trender, utmaningar och möjligheter*– Bris årsrapport för 2018, BrandFactory

3.3. INSATSER FÖR ATT MOTVERKA BARNS OCH UNGAS UTSATTHET

I Skolinspektionens granskning av sex- och samlevnadsundervisningen i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som genomfördes hösten 2017 framkom flera brister som kan kopplas till sexuella trakasserier. Granskningen visar att sex- och samlevnadsundervisningen sällan kopplas till skolans värdegrundsarbete. Skolinspektionen lyfter därför behovet av att undervisningen behöver ta upp frågor som rör bland annat sexuella trakasserier. Eleverna ska enligt Skolinspektionen kunna få kunskap om normer och värderingar som är i enlighet med skolans värdegrund. Granskningen visade också att det finns ett stort behov av kompetensutveckling vad gäller lärarnas kunskaper.

Skolverket fick som en följd av granskningen i uppdrag att genomföra insatser för att utveckla sex- och samlevnadsundervisningen. Arbetet mot kränkande behandling i skolan ingick också i uppdraget. Syfte med insatserna var att stärka det förebyggande arbetet mot sexuella trakasserier. Skolverket skulle vid behov föreslå hur undervisningen i kunskapsområdet sex och samlevnad i det obligatoriska skolväsendet, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen bättre kan stödjas genom förtydliganden i läroplanen. Inom ramen för uppdraget skulle Skolverket särskilt beakta att inkludera begrepp som pornografi, hedersrelaterat våld och förtryck samt samtycke.

Jämställdhetsmyndigheten anser att det behövs förtydliganden när det handlar om ändringar i läroplanen, då en stor del av gruppen barn och unga har erfarenhet av sexuella trakasserier och våld.³⁶ Särskilt tydligt är att kunskaper om pornografins påverkan, hedersrelaterat våld och förtryck samt samtycke hör hemma i skolundervisningen, vilket Jämställdhetsmyndigheten uttryckt i sitt remissvar till Skolverket.

Som en del i arbetet har Skolverket tagit fram stödmaterialet *Koll på arbetet mot sexuella trakasserier* som riktar sig till huvudmän, skolledare och personal i grundskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Verktöget syftar till att fördjupa förståelsen för hur sexuella trakasserier kan förebyggas och vilka skyldigheter skolan har. Skolverket har även utarbetat en webbutbildning för lärare; *Sex och samlevnad för grundskolans senare år*. Myndigheten fick också i uppdrag att fördela statsbidrag till civilsamhällets organisationer som erbjuder kompetenshöjande insatser inom sex- och samlevnadsundervisningen samt inom arbetet mot sexuella trakasserier i skolan.

³⁶ Jämställdhetsmyndighetens remissvar på Skolverkets *Förslag till ändringar i läroplaner vad gäller kunskapsområdet sex och samlevnad* (diarienummer 2018:01394).

I Jämställdhetsmyndighetens uppdrag inom området mäns våld mot kvinnor finns ett tydligt barnrättsperspektiv. Myndigheten har därför på olika sätt arbetat för att skapa möjligheter för ungas delaktighet och för att deras röster ska bli hörda i arbetet. Främst har detta skett genom att myndigheten bjudit in ungdomar till referensgrupper. Myndigheten har även deltagit i Barnombudsmannens (BO) seminarium *Unga direkt*. Under 2018 har myndigheten arbetat strategiskt för att ingå i BO:s kunskapsstöd, *Barnrätt i praktiken*. Kunskapsstödet syftar till att myndigheter och kommuner ska prata med flickor och pojkar, för att ta del av deras erfarenheter. Syftet är också att erbjuda unga möjlighet att ge råd och framföra förslag till förbättringar. I regeringens vårändringsbudget för 2019 fick Jämställdhetsmyndigheten ett uppdrag om praktisk tillämpning av barnkonventionen.

3.3.1. Pågående arbete för att förbättra skydd mot diskriminering och våld

I betänkandet *Bättre skydd mot diskriminering* beskrivs uppdelningen mellan Skolinspektionens och DO:s respektive ansvarsområden.³⁷ Skolinspektionen och Barn- och elevombudet (BEO) hanterar anmälningar där det är fråga om kränkningar som inte omfattas av regleringen i diskrimineringslagen, medan DO ska hantera anmälningar som rör någon av diskrimineringsgrunderna. En konsekvens av dessa två myndigheters olika sätt att genomföra sina uppdrag medför att utsatta för sexuella trakasserier har sämre möjligheter till upprättelse och ersättning än elever som utsatts för annan kränkande behandling. BEO utreder nämligen anmälningar i syfte att avgöra om barnet eller eleven har rätt till skadestånd på grund av kränkningen. DO utreder å sin sida anmälningar i syfte att undersöka om utbildningsanordnaren lever upp till sina skyldigheter enligt diskrimineringslagen (2 kap 7§).

I betänkandet framkommer att resurserna och sanktionsmöjligheterna ser olika ut mellan myndigheterna. Skolinspektionen, genom BEO, kan utfärda olika typer av förelägganden samt utföra en riktad tillsyn som förhoppningsvis leder till att huvudmannen rättar till eventuella brister. DO driver endast principiellt viktiga ärenden och har begränsade sanktionsmöjligheter.

I den pågående utredningen om *en effektiv och ändamålsenlig tillsyn av diskrimineringslagen* analyseras om tillsynen gällande det skollagsreglerade

³⁷ *Bättre skydd mot diskriminering*, Betänkande av Utredningen om bättre möjligheter att motverka diskriminering, (SOU 2016:87) Elanders Sverige AB Stockholm.

området kan flyttas från DO till Skolinspektionen.³⁸ Förslagen³⁹ som ligger till grund för utredningen har för avsikt att stärka skyddet mot diskriminering samt främja lika rättigheter och möjligheter för barn och unga inom skolan. Utredningen slutredovisas den 1 oktober 2020.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i sin rapport *Fokus 18* gett förslag om att BEO får i uppdrag att i samverkan med MUCF, Jämställdhetsmyndigheten samt Sveriges kommuner och landsting (SKL). Samarbetet föreslås stödja skolor i arbetet med jämställdhet och normkritik samt mot kränkningar, diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier. MUCF påtalar att genomförandet av uppdraget bör ske i samråd med DO.

Ett exempel på arbete som bedrivits inom området är *Backa – initiativet för en skola fri från sexuella kränkningar*. Backa organiseras av flera elevkårer och förbund för skolledare. Det påbörjades under 2019 och är ett arbete som Jämställdhetsmyndigheten följer.

Backa – initiativet för en skola fri från sexuella kränkningar syftar till att skapa en bättre skol- och arbetsmiljö för elever och skolpersonal genom kompetenshöjande insatser. Syftet är också att stärka det förebyggande arbetet mot sexuella trakasserier och kränkningar. Initiativet består bland annat av en utbildningsturné på skolor runt om i Sverige.

³⁸ Kommittédirektiv *En effektiv och ändamålsenlig tillsyn över diskrimineringslagen*. Dir.2018:99

³⁹ Ibid.

4. MYNDIGHETER OCH LÄROSÄTEN

I rapporten *Myndigheter och lärosätens beskrivning av åtgärder år 2017 för att nå de jämställdhetspolitiska målen* granskade Jämställdhetsmyndigheten årsredovisningar som visade att 11 av 59 myndigheter lyfter #metoo och eventuella upprop kopplade till sin myndighet.

I ett antal verksamheter har det lett till att det interna arbetet med att hantera sexuella trakasserier och kränkningar har prioriterats. Arbetet handlar exempelvis om att utveckla rutiner för att hantera anmälningar och att se över det förebyggande arbetet. Rapporten fungerade som ett underlag för urvalet när Jämställdhetsmyndigheten skulle bjuda in till dialogmöten. Myndigheten har också tagit del av erfarenheter och kunskap från civilsamhället liksom från flera #metoo-upprop.

I redovisningen *Jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet (2019:2)* lyfte några av lärosätena fram att deras plan för jämställdhetsintegreringsarbetet har utvecklats. Problembeskrivningar har omformulerats eller kompletterats i syfte att förtydliga arbetet. Ett antal planer har till exempel kompletterats med problemområden och mål gällande sexuella trakasserier.⁴⁰

Vetenskapsrådets rapport *Sexuella trakasserier i akademien – En internationell forskningsöversikt* ger en aktuell bild av vilken forskning som finns inom akademien på sakområdet. Forskningsöversikten lyfter fram följande komponenter som grundläggande för ett verkningsfullt arbete mot sexuella trakasserier inom akademien:

- Att erkänna individuella erfarenheter av utsatthet
- Förebyggande metoder som fungerar
- Relevanta stödstrukturer
- Säkra mätmetoder
- Relevanta teoretiska perspektiv
- Förfinad och förändrad lagstiftning

Jämställdhetsmyndigheten anser att forskningsöversikten är ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet med att förebygga och motverka sexuella trakasserier.

⁴⁰ Jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet *En lägesrapport (2019:2)*.

5. CENTRALA AKTÖRER PÅ ARBETSMARKNADEN

Jämställdhetsmyndigheten skickade under våren 2019 ut en skriftlig förfrågan till flertalet arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer. Syftet var att få information om parternas informationsmaterial för att förebygga sexuella trakasserier. Utskicket gick även till berörda myndigheter.⁴¹

Jämställdhetsmyndigheten efterfrågade också rapporter på samma tema som publicerats under senare år. En större del av detta material finns sedan oktober 2019 sammanställt på Jämställdhetsmyndighetens webbplats. På så vis fyller webbplatsen funktionen av ett nav för vidarelänkning till andra aktörers information och insatser.

Jämställdhetsmyndighetens genomgång av centrala aktörer på arbetsmarknaden och deras informationsmaterial visar att i princip varje organisation har ett mer eller mindre omfattande material vars syfte är att förebygga sexuella trakasserier. Det är också tydligt att #metoo-uppropen medförde att en hel del material nyproducerades eller uppdaterades.

Efter #metoo är det tydligt att ingen arbetstagar- eller arbetsgivarorganisation ifrågasätter kravet på att enskilda arbetsgivare ska upprätta en policy och beredskapsplan som slår fast att inga former av sexuella trakasserier tolereras på arbetsplatsen. Arbetsmarknadens centrala parter och lagstiftaren förmedlar numera en entydig bild om att det råder konsensus om nolltolerans mot sexuella trakasserier på svenska arbetsplatser.

5.1. INFORMATIONSMATERIAL FRÅN ARBETSMARKNADENS PARTNER

En del informationsmaterial sticker ut på så vis att det förekommer många referenser till material från enskilda organisationer. Detta gäller i synnerhet:

- Resultatet av ett särskilt regeringsuppdrag till Diskrimineringsombudsmannen och Arbetsmiljöverket

⁴¹ Se Bilaga 2: Informationsmaterial

- TCO:s två broschyrer – en kortare och en längre – på temat sexuella trakasserier
- Material utgivet av den partsgemensamma organisationen Prevent, innehållande en checklista och en enkät för att förebygga sexuella trakasserier.

Här följer några exempel på den stora variation av material och aktiviteter om sexuella trakasserier som har arbetsmarknadens parter som avsändare:

- Journalistförbundet har producerat en serie kampanjfilmer under samlingsnamnet *Till mitt yngre jag*.
- Jusek har ett omfattande utbildningsmaterial som innehåller underlag för föreläsningar, film, poddavsnitt, diskussionsfrågor, checklistor och samtalsmallar.
- Svensk Handel arrangerade flera ”webbinarier” med ett stort antal företrädare för medlemsföretagen.
- Industriarbetsgivarna och IF Metall genomförde som en följd av #metoo-upproppen partsgemensamma seminarier på ett antal medlemsföretag.
- Bankernas arbetsgivarorganisation och Finansförbundet arrangerade under våren 2018 gemensamma frukostseminarier i Malmö, Göteborg och Stockholm.
- Almega, Gröna arbetsgivare och Kommunal har tagit initiativ till *Ett schysst stall – mot sexuella trakasserier i hästnäringen*, med en särskild chattfunktion på webben.

5.1.1. Brister i samspel mellan olika lagar

Jämställdhetsmyndighetens uppfattar att parternas informationsmaterial och befintlig lagstiftning inom området visar att det finns brister i samspelet mellan de författningar som aktualiseras för att förebygga eller för att hantera anmälningar om sexuella trakasserier. Beroende på om en anmälan om trakasserier hanteras som ett arbetsmiljöproblem eller som sexuella trakasserier kopplat till diskrimineringslagen innebär det olika handlingsalternativ för arbetstagarnas representanter om arbetsgivaren själv inte lyckas åtgärda problemet. Det här kan få stora konsekvenser för den enskilde arbetstagaren. Flera lagar kan bli aktuella samtidigt vid anmälan om sexuella trakasserier. En handling som omfattas av diskrimineringslagen eller utgör ett arbetsmiljöproblem enligt arbetsmiljölagen kan också vara ett brott enligt brottsbalken.

6. SAMORDNING OCH SAMVERKAN

Jämställdhetsmyndigheten har upprättat samverkan med andra statliga myndigheter och andra relevanta aktörer inom uppdraget. Syftet är att på sikt förbättra samordningen, öka kvaliteten och skapa långsiktighet i arbetet med att motverka sexuella trakasserier och därmed mäns våld mot kvinnor.

Som exempel kan nämnas den samverkan som sker med Brottsoffermyndigheten (BrOM) i dess uppdrag om att informera och utbilda med anledning av den nya sexualbrottslagstiftningen. Jämställdhetsmyndigheten har haft samverkansmöten med BrOM och ingår i referensgruppen kopplat till dess uppdrag.

Under uppdragstiden har Jämställdhetsmyndigheten genomfört ett flertal dialogmöten med de myndigheter som har regeringsuppdrag.⁴² Jämställdhetsmyndigheten har också samlat ett antal samordnare för några av de 65 #metoo-upprop som överlämnade åtgärdsförslag till regeringen den 8 mars 2018 till dialogmöte. Representanter för de riksorganisationer⁴³ som arbetar med att förebygga sexuella trakasserier samlades också till dialogmöte.

Under sommaren 2018 tillkom ett flertal regeringsuppdrag till myndigheter och civila samhället. Exempelvis fick Socialstyrelsen ett uppdrag om att erbjuda personal inom socialtjänsten och närliggande verksamheter utbildning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Ett av Jämställdhetsmyndigheten bidrag i detta var att ta fram fem upplysningsfilmer om #metoo-uppropen. Syftet med filmerna var att belysa bristande bemötande och behov som uppropen #intedinhora, #slutvillkorat, #slådövarattill, #intebättreförr och #utanskyddsnät påtalat. I arbetet med att producera filmerna har myndigheten träffat företrädare för uppropen. Filmerna bygger på berättelser från uppropen. Jämställdhetsmyndigheten kommer tillsammans med Socialstyrelsen att fortsätta dialogen med uppropen kring hur myndigheterna kan ta tillvara deras kunskap och erfarenheter i arbetet mot sexuella trakasserier och sexuellt våld.

⁴² Myndigheter som deltog på mötet var Brottsoffermyndigheten, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Arbetsmiljöverket, Konstnärnämnden, Nationella sekretariatet för genusforskning, Barnombudsmannen och den statliga stiftelsen Allmänna barnhuset.

⁴³ Brottsofferjouren Sverige, Friends, MÄN, Roks, Unizon och Sveriges kvinnolobby (via e-post), Samt samordnare för de 65 uppropen. #nödvarn, #orosanmälan, #teknisktfel #slutvillkorat och #virivermurarna

6.1. JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS OLIKA UPPDRAG

Jämställdhetsmyndigheten har många uppdrag som spänner över flera olika sakområden. Uppdraget om sexuella trakasserier är ett särskilt uppdrag i regleringsbrevet till Jämställdhetsmyndigheten 2018, men flera av de uppdrag som myndigheten har handlar direkt eller indirekt om att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, vilket inkluderar sexuella trakasserier.

Inom ramen för uppdraget om sexuella trakasserier har högskolor och universitet identifierats som en viktig målgrupp. Högskolan är statens största arbets- och studieplats och har ett stort ansvar att erbjuda en trygg miljö för alla oavsett kön. Precis som i det omgivande samhället råder inom högskolesektorn ojämställdhet mellan kvinnor och män i frågor om bland annat våldsutsatthet.⁴⁴ Att arbeta förebyggande mot mäns våld mot kvinnor är således en del av jämställdhetsintegreringsarbetet.

Ett exempel på strategiska insatser inom området är att de nätverksträffar som Jämställdhetsmyndigheten har anordnat för samordnare på högskolor och universitet bland annat har fokuserat på mäns våld mot kvinnor och sexuella trakasserier, liksom hur de hänger ihop med övriga jämställdhetspolitiska delmål. Utgångspunkten för dessa samtal har varit på vilket sätt jämställdhetsintegrering kan stärka ett sådant arbete (och vice versa). Vidare har Jämställdhetsmyndigheten tillsammans med Nationella sekretariatet för genusforskning deltagit i nätverket för prorektorerna, också i syfte att samverka i frågor om sexuella trakasserier och jämställdhetsintegrering.

Jämställdhetsmyndigheten har dessutom tagit del av de träffar som anordnats av *Forsknings- och samverkansprogrammet för att motverka sexuella trakasserier och genusbaserad utsatthet i akademien*, som bedrivs av Karolinska Institutet (KI), Kungliga Tekniska högskolan och Malmö Universitet.⁴⁵ Som en följd av dessa träffar initierade Jämställdhetsmyndigheten samverkan med Nationella sekretariatet för genusforskning och KI. En fortsatt sektorsövergripande dialog är central för att stärka ett forsknings- och kunskapsbaserat arbete för jämställdhet.

⁴⁴ Jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet – *En lägesrapport*, (2019:2)

⁴⁵ Ett nytt forsknings- och samverkansprogram initierat av Karolinska Institutet, KTH och Malmö Universitet för att motverka sexuella trakasserier och förebygga genusbaserad utsatthet i svensk akademi.

Under 2018 och 2019 har Jämställdhetsmyndigheten gett stöd och samverkat med myndigheter som identifierats som viktiga i genomförandet av uppdraget. Ett exempel på detta är att Jämställdhetsmyndigheten tagit initiativ till en kontinuerlig och strategisk samverkan med Skolverket, bland annat utifrån att båda myndigheterna är nationella med uppdrag som rör barns rättigheter. Denna samverkan kan också på sikt skapa bättre förutsättningar för Jämställdhetsmyndigheten att genomföra uppdragen gällande våldsförebyggande arbete och sexuella trakasserier då ett barnrättsperspektiv också är inskrivet i uppdragen. Barnrätt är också en viktig del av arbetet med jämställdhetsintegrering i myndigheter. Dessutom kan Jämställdhetsmyndighetens pågående uppdrag om praktisk tillämpning av barnkonventionen kan ge en tydligare riktning vad gäller att förbättra barns och ungas situation när det handlar om utsatthet för sexuella trakasserier.⁴⁶

Jämställdhetsmyndigheten har initierat samverkan med Arbetsmiljöverket och DO. Utgångspunkt har varit respektive myndighets regeringsuppdrag.

Arbetsmiljöverket och DO har tagit fram digital information i form av filmer och en broschyr, kallad *Mellan den som utsätts och den som utsätter står du*, till stöd för arbetsgivare för att förebygga och förhindra sexuella trakasserier i arbetslivet

I september 2019 redovisade Universitets- och högskolerådet (UHR) sitt uppdrag kring sexuella trakasserier i rapporten *Universitets och högskolors arbete mot sexuella trakasserier – en undersökning på regeringens uppdrag*. Uppdraget handlade om att undersöka lärosätenas arbete med att förebygga sexuella trakasserier. Jämställdhetsmyndigheten har ingått i en referensgrupp som varit kopplad till UHR:s uppdrag. Bland annat har myndigheten bidragit med att ta fram underlag inför utfrågningar med lärosäten, fackföreningar och studentkårer.

Slutredovisningen av UHR:s uppdrag belyser flera viktiga aspekter att arbeta vidare med och som Jämställdhetsmyndigheten anser är applicerbara inom flera områden och verksamheter. Exempelvis lyfter UHR att det inte är tillräckligt att genomföra enstaka utbildningar och kunskapshöjande insatser för att lösa jämställdhetsproblematiken med sexuella trakasserier. De pekar på att kunskap inte nödvändigtvis leder till förändrat beteende, utan att utbildningsinsatser måste ske sammankopplade med andra insatser.

⁴⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Jämställdhetsmyndigheten *Praktisk tillämpning av barnkonventionen* Regeringsbeslut 2019-06-27.

Jämställdhetsmyndigheten anser att den pågående processen med att integrera sexuella trakasserier och mäns våld mot kvinnor i arbetet med jämställdhetsintegrering är nödvändigt. Lärosätena är viktiga aktörer på flera sätt, dels genom den forskning som pågår om sexuella trakasserier, dels genom kärnverksamheten (utbildning). Regeringens beslut om att lärosätena ska återrapportera sitt förebyggande arbete mot sexuella trakasserier är i sig viktigt och kan på sikt få stor betydelse för långsiktighet i arbetet.

De senaste forskningsöversikterna från Vetenskapsrådet och UHR samt forsknings- och samverkansprogrammet om genusbaserad utsatthet i akademien är ett viktigt kunskapsunderlag att utgå ifrån i arbetet med att motverka sexuella trakasserier. Inom ramen för samverkansprogrammet har Nationella sekretariatet för genusforskning fått i uppdrag att genomföra en prevalensstudie om sexuella trakasserier. Sammantaget kommer dessa olika insatser att ge ny forskning inom området, vilket Jämställdhetsmyndigheten anser kommer att vara värdefullt för den fortsatta riktningen i arbetet.

6.1.1. Jämställdhetsmyndighetens samordning av uppdrag

Jämställdhetsmyndigheten har under uppdragstiden kontinuerligt arbetat med att integrera det särskilda uppdraget i andra regeringsuppdrag för att skapa långsiktighet.

I augusti 2017 beslutade regeringen om en ändring i högskoleförordningen som innebär att kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ska ingå i examensordningen för fysioterapeut, jurist, läkare, psykolog, sjuksköterska, socionom, och tandläkare. I januari 2019 tillkom även tandhygienist.

Examensmålet innefattar hela området mäns våld mot kvinnor därmed inkluderas även kunskap om sexuella trakasserier. Jämställdhetsmyndigheten är ansvarig för uppdraget att erbjuda utbildningsinsatser och kunskapsstöd till lärosätena. I uppdraget samverkar myndigheten med bland andra Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet, Barnafriid vid Linköpings universitet, Ersta Sköndal Bräcke högskola och Göteborgs Universitet. Samverkan bygger på att de olika lärosätena har fördjupad kunskap om olika delar av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.

Jämställdhetsmyndigheten har kartlagt vilket stöd som lärosätena har behov av. 30 procent uppger av lärosätena uppger i kartläggningen att det skulle vara angeläget för lärarkollegiet att få fördjupad kunskap om sexuella trakasserier på arbetsplatser och/eller studiemiljö.

Våldsförebyggande arbete

Jämställdhetsmyndigheten har också ett omfattande våldsförebyggande uppdrag, som bland annat inkluderar spridning och utveckling av metoder i universellt våldsförebyggande arbete med barn och unga. Under 2018 samlade myndigheten in metoder och arbetssätt inom det våldspreventiva fältet.⁴⁷ De kan också användas för att stärka uppdraget gällande sexuella trakasserier. Två metoder som visat positivt resultat när det handlar om kunskaps-, attityd- och beteendeförändringar rörande sexuellt våld är *Mentorer i våldsprevention (MVP)* och *Bringing in the Bystander (BITB)*. Metoderna verkar förebyggande, försöker ändra föreställningar om genus och skapar jämställda relationer mellan kvinnor och män.⁴⁸ Båda metoderna har fokus på hur åskådare kan ingripa före, under eller efter en situation som är kränkande och/eller våldsam.

Jämställdhetsmyndigheten har det nationella ansvaret för det våldspreventiva arbete som tidigare låg hos MUCF. Handboken *Inget att vänta på* som togs fram av MUCF har Jämställdhetsmyndigheten i dag ansvar för. Ett revideringsarbete pågår för att uppdatera handboken, . syftar till att skapa förståelse för och möjliggöra en utveckling av kunskapsbaserad våldsförebyggande praktik med ett genusperspektiv. Målgruppen är barn och unga. I arbetet ingår att tydliggöra förutsättningarna för arbetet med att motverka sexuella trakasserier.

Jämställdhetsmyndigheten arbetar också med frågan om våld i ungas partnerrelationer. För att uppmärksamma problematiken samverkar myndigheten med andra aktörer. Syftet är att sprida information och kunskap till relevanta yrkesverksamma, bland annat genom kampanjen *Svartsjuka är inte romantiskt*.

Sexuella trakasserier utgör en del av våld i ungas partnerrelationer. Sexuella trakasserier via sociala medier eller sms kan vara en del av att kontrollera och kränka sin partner. Denna koppling är viktig att lyfta, exempelvis i relation till skolans och utbildningsanordnarens utredningsansvar liksom ansvaret för aktiva åtgärder utifrån diskrimineringslagen.

Jämställdhetsmyndigheten har under 2019 fått ett nytt uppdrag med att ta fram en forskningsöversikt om våldsförebyggande arbete i Sverige. Forskningsöversikten kommer att inkludera metoder och arbetssätt som tar sikte på att förebygga sexuella trakasserier.

⁴⁷ Våldsförebyggande arbete – Sammanställning av Jämställdhetsmyndighetens enkät avseende nationellt arbete med våldsprevention. Juni 2018.

⁴⁸ Lena Berg, Magnus Sjögren, Klas Hyllander och Peter Söderström. *Före han slår. Om effektiva våldsförebyggande metoder med genusperspektiv*. Artikel Ungdomsstyrelsen 2013-04-16, s. 7.

7. SAMLA OCH SPRIDA KUNSKAP

Jämställdhetsmyndigheten har utifrån sitt uppdrag identifierat en bred målgrupp som behöver nås av information och kunskap kring sexuella trakasserier. Arbetet med att utveckla myndighetswebben har varit ett sätt att samordna och sprida information samt att etablera Jämställdhetsmyndigheten som en aktör inom området.

7.1. DIGITAL OCH SAMLAD INFORMATION

Jämställdhetsmyndigheten har under uppdragstiden konstaterat att det finns ett stort behov av samlad information om sexuella trakasserier och vad som görs inom området. Önskemål har framkommit vid dialogmöten med civilsamhället, myndigheter och ungdomsrepresentanter om tillgänglig och samlad information. Det gäller information om vad sexuella trakasserier är, vilken lagstiftning som gäller, var det går att hitta material som checklistor, rutiner och rapporter samt vart aktörer kan vända sig för råd och stöd.

Det har också blivit tydligt att det finns behov av att få kännedom om hur lagstiftningen på området fungerar och hur de aktuella lagarna kan tillämpas parallellt. Den webbplats som byggts upp inom Jämställdhetsmyndighetens egen portal innehåller allt detta.

På webbplatsen finns tips på material, metoder och verktyg för arbetsgivare eller utbildningsanordnare som har ansvar för och möjlighet att förebygga och motverka sexuella trakasserier. Webbsidorna innehåller också information om vad olika civilsamhällesaktörer gör för att förebygga och bekämpa sexuella trakasserier.

8. SLUTSATSER

Vid genomförandet av uppdraget med att samla och sprida kunskap om sexuella trakasserier har ett antal områden identifierats som särskilt viktiga för att nå framgång i arbetet med att motverka sexuella trakasserier, sexuellt våld och områden som behöver åtgärdas.

Det har under uppdragstiden framkommit att mycket konstruktivt arbete pågår för att motverka sexuella trakasserier och sexuellt våld. På myndigheter, i organisationer, inom arbetslivet och i skolan har ett gediget förändringsarbete initierats på kort tid för att sprida kunskap om och ge redskap för att motverka sexuella trakasserier och sexuellt våld. Trots det finns det mycket kvar att göra för att inte minst barn och unga, men även vuxna, ska känna sig trygga i sin skol- och fritidsmiljö eller i arbetslivet.

Det står klart att insatser till skydd för flickor och unga kvinnor måste intensifieras. Arbetet mot våld i ungas partnerrelationer behöver utvecklas. Kunskapen om barns och ungas utsatthet på nätet behöver höjas. En viktig arena för det arbetet är skolan men även andra miljöer där unga vistas är viktiga att identifiera, som exempelvis olika fritidsverksamheter. Förutom att nå de unga själva behöver insatserna riktas till lärare och skolans övriga personal. Insatserna behöver också riktas till personal inom andra verksamheter som möter barn och unga. Föräldrar är ytterligare en viktig målgrupp.

8.1. SAMLAD INFORMATION OM SEXUELLA TRAKASSERIER

De webbsidor som myndigheten utvecklat på den egna webbplatsen under uppdragstiden med information om sexuella trakasserier är tänkt att vara ett led i arbetet. Webbsidorna beskriver hur samspelet mellan olika regelverk som kan bli aktuella vid en anmälan om sexuella trakasserier ser ut. Vidare finns information om material, metoder och verktyg för arbetsgivare eller utbildningsanordnare som har ansvar för och möjlighet att förebygga och motverka sexuella trakasserier.

Webbsidorna har samtidigt utvecklats till ett nav för andra myndigheters och aktörers information och arbete där besökare kan gå in på aktuella länkar för att hitta den information de söker efter. Framtagandet av webbsidorna har varit ett led

i att visa det mångfasetterade arbete mot sexuella trakasserier som sker och vad som hänt efter #metoo-upproppen.

Jämställdhetsmyndigheten kommer att utveckla webbplatsen vidare och hålla den uppdaterad för att även fortsättningsvis vara ett stöd för de som söker kunskap eller information om var de kan få hjälp.

8.2. FLICKOR OCH UNGA KVINNOR SÄRSKILT UTSATTA

Rapporter som tagits fram, bland annat av Brottsförebyggande rådet, Arbetsmiljöverket och Folkhälsomyndigheten, med syfte att belysa utsatthet för våld i nära relationer, sexuella trakasserier samt sexuellt våld är samstämmiga då det gäller vilken grupp som är mest utsatt. Flickor och unga kvinnor utsätts i högre grad än pojkar och män i skolmiljö, i arbetslivet, på nätet och i nära partnerrelationer.

Jämställdhetsmyndigheten vill mot bakgrund av den samlade bilden betona vikten av att det framgent initieras särskilda insatser med syfte att skapa trygga miljöer där flickor och unga kvinnor vistas. Det finns anledning att anta att en miljö som är trygg för flickor och kvinnor, och där det råder nolltolerans mot våld och kränkningar, innebär mindre våldsutsatthet för *alla* som vistas där.

En viktig arena är skolan. Skolinspektionen har påtalat behovet av att sex- och samlevnadsundervisningen kopplas till skolans värdegrundsarbete. Undervisningen behöver ta upp frågor om sexuella trakasserier kopplade till maskulinitet, normer och värderingar. En viktig grupp att nå blir därför lärare och universitetens lärarutbildningar.

8.3. NÄTET SOM ARENA BEHÖVER BELYSAS

En arena där barn och unga i hög grad utsätts för sexuella trakasserier och våld är internet. Kommentarer med sexuella anspelningar, ryktesspridning eller bilder som sprids utan medgivande är vanligt förekommande. Insatser behöver riktas till barn och unga, men kunskapshöjande insatser bör också riktas till vuxna som möter barn samt deras föräldrar.

8.4. KOMMERSIALISERINGA OCH EXPLOATERING AV FLICKOR OCH KVINNORS KROPPAR

Att motverka kommersialisering och exploatering av flickor och kvinnors kroppar ingår i arbetet med att uppnå målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁴⁹ Förekomsten av sexuella trakasserier, sexuellt våld och andra övergrepp är tillsammans med andra uttryck för mäns våld mot kvinnor en markör för hur jämställt ett samhälle är.

Konsekvenserna av att vara utsatt för sexuella trakasserier, kränkningar och våld påverkar också människors välmående och är förutom en jämställdhetsfråga en viktig folkhälsofråga.⁵⁰ Samlad kunskap och statistik visar att det främst är pojkar och män som utövar sexuella trakasserier i skolan, arbetslivet och på fritiden, främst riktat mot flickor och unga kvinnor. Därför behöver insatserna i högre grad riktas mot målgruppen pojkar och unga män.

8.5. VIKTEN AV ETT LÅNGSIKTIGT ARBETE

En absolut nödvändighet är att de projekt som initieras, till exempel förebyggande insatser riktade till barn, unga och yrkesverksamma som möter målgruppen, måste få förutsättningar att vidareutvecklas och spridas. Arbetet måste följas upp för att se om det har gett några långsiktiga effekter. När det gäller skolans arbete är behovet stort av att både utbildningsanordnare, rektorer och skolpersonal inkluderas i arbetet med att förebygga och motverka förekomsten av sexuella trakasserier. På alla nivåer måste det finnas kunskap, resurser och en gemensam förståelse för hur trakasserier och sexuella trakasserier kommer till uttryck i verksamheten. Ett kontinuerligt och systematiskt arbete måste bedrivas för att säkerställa detta. Detsamma gäller för alla förebyggande projekt som bedrivs på andra arenor där barn och unga vistas.

⁴⁹ *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (Skr. 2016/17:10) Elanders, november 2016.

⁵⁰ Folkhälsomyndigheten *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i Sverige 2017*. s. 40. Resultat från befolkningsundersökning SRHR2017 Publicerad 28 maj 2019. Uppdaterad 6 september 2019

8.6. VÅLD OCH SEXUELLA TRAKASSERIER I ARBETSLIVET

I dag har arbetsgivare ett stort ansvar att arbeta förebyggande och främjande mot sexuella trakasserier, men det finns inget krav på att ställa frågor om våldsutsatthet eller våldsanvändning till medarbetare. Sexuella trakasserier i arbetslivet och våld i nära relationer är nära sammankopplade då de är ett uttryck för mäns våld mot kvinnor. Både utsatta och utövare finns i arbetslivet. Den som utsätter någon för sexuella trakasserier eller våld, oavsett om det sker i hemmet eller i det offentliga, bör uppmärksammas av arbetsgivaren då dessa företeelser är oförenliga med en sund arbetsmiljö. De sexuella trakasserierna kan dessutom påverka arbetsförmågan. För den som blir utsatt är det viktigt att få det stöd som hen har rätt till, oavsett om trakasserierna eller våldet har skett på arbetsplatsen eller i hemmet. Jämställdhetsmyndigheten ser därför att arbetet mot sexuella trakasserier på arbetsplatser bör kopplas närmare samman med arbetet mot våld i nära relationer, som en arbetsmiljöfråga.

Även centrala parter, det vill säga arbetsgivarorganisationer och fackförbund, har en viktig roll att spela för att förbättra informationen och stödet på enskilda arbetsplatser. Utbildningsinsatser kommer att behövas även här.

Arbetet mot sexuella trakasserier sker globalt. FN-konventionen ILO, som tidigare nämnts och som handlar om att motverka hot och trakasserier i arbetslivet samt våld i nära relationer, kan komma att få betydelse i det fortsatta arbetet med att utbilda och ge stöd till arbetsgivare. Det gäller inte minst förståelsen för arbetsgivarens ansvar för våld i nära relationer då det påverkar arbetet. Det här gäller både våldsutsatta och den som utövar våld.

8.7. INSATSER RIKTADE TILL POJKAR OCH UNGA MÄN

Regeringens satsningar är riktade till olika sektorer i samhället, som skola, socialtjänst, polis, kvinnojourer och arbetsliv. Det genomgående temat är utbildning och information. Jämställdhetsmyndigheten kan konstatera att regeringsuppdrag i direkt anslutning till #metoo fokuserar på kunskapshöjande insatser och spridning av information.

Jämställdhetsmyndigheten har fått uppdrag med fokus på målgruppen pojkar och unga män. Fler aktörer borde få uppdrag med denna inriktning. Pojkar och unga män är de som enligt statistiken främst utövar sexuellt våld och sexuella trakasserier. Mot bakgrund av den kunskap som finns är det viktigt att visa att sexuella trakasserier är en del av mäns våld mot kvinnor. Det är också viktigt att i större utsträckning än tidigare rikta insatser mot de som utövar sexuella trakasserier och våld. Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor lyfter särskilt vikten av att involvera pojkar och unga män i arbetet.

8.8. JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS FORTSATTA ARBETE MOT SEXUELLA TRAKASSERIER

Jämställdhetsmyndigheten kommer att tillvarata de insamlade erfarenheterna inom ramen för uppdraget om sexuella trakasserier. Myndigheten kommer kontinuerligt att uppdatera och utveckla informationen om sexuella trakasserier på myndighetens webbsidor. Upparbetade kontaktytor med andra myndigheter och aktörer kommer att bibehållas för att på sikt förbättra samordningen, öka kvaliteten och skapa långsiktighet i arbetet med att motverka sexuella trakasserier.

Ett viktigt samarbete som särskilt bör nämnas är den samverkan med Skolverket som nu sker kontinuerligt, i syfte att fortsatt arbeta för barns och ungas rätt till en skolmiljö utan sexuella trakasserier och sexuellt våld.

Jämställdhetsmyndigheten anser att det är viktigt att arbetet med att förebygga och bekämpa sexuella trakasserier ingår i ordinarie struktur för att skapa en långsiktig förändring. Målet måste vara att arbetet mot sexuella trakasserier inte organiseras i särskilda uppdrag utan blir en del av det förebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Resultaten från den första uppföljningen av den nationella strategin, som Jämställdhetsmyndigheten redovisar i januari 2020, kommer att få betydelse för det fortsatta arbetet. En förhoppning är att uppföljningen kommer att visa vilka aktörer som har bäst förutsättningar att öka genomslagskraften i strategins genomförande. På så vis skapas en mer sammanhållen styrning och strukturerad samverkan i Sveriges jämställdhetsarbete. Detta kommer även att ha betydelse för det fortsatta arbetet mot sexuella trakasserier.

Även fortsättningsvis kommer sexuella trakasserier och sexuellt våld att vara inkluderat i arbetet som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Detsamma gäller för arbetet inom ramen för delmål sex om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

BILAGA 1: AKTIVITETER OCH INSATSER

Som en del av Jämställdhetsmyndighetens stöd med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor genomförs en rad olika aktiviteter. Myndigheten har både arrangerat och medverkat i konferenser, seminarier och workshops inom jämställdhetsområdet i stort och sakområdet sexuella trakasserier specifikt. För insatser som genomfördes under 2018, [se delredovisningen *En av tre unga kvinnor* som finns tillgänglig för nedladdning på vår hemsida](#).

Det här är inte en heltäckande lista över myndighetens arbete under 2019, men listan visar såväl egna initiativ som andra aktörers arrangemang där myndigheten varit delaktig.

CSW63, New York, mars 2019

Jämställdhetsmyndigheten var medarrangör till sidoevenet ”Changing social norms and delivering justice – towards a culture on consent and sustainable infrastructure to combat sexual violence”. Jämställdhetsmyndighetens generaldirektör modererade paneldiskussionen där Brottsoffermyndigheten, Etiopiens Kvinnoministerium och UN Women var representerade. Sverige lyfte arbetet med och erfarenheterna av den nya svenska sexualbrottslagstiftningen, den så kallade samtyckeslagen.

Prorektorsnätverket, 13 maj 2019

Jämställdhetsmyndigheten har tillsammans med Nationella sekretariatet för genusforskning deltagit i ett nätverk för prorektorer, samt hållit en workshop i syfte att samverka kring frågor om sexuella trakasserier och jämställdhetsintegrering.

Svenska Filminstitutet, Stockholm, juni 2019

Som tidigare nämnts har Jämställdhetsmyndigheten inom ramen för regeringsuppdraget att genomföra utbildningsinsatser riktade till socialtjänsten och närliggande verksamheter tagit fram fem korta filmer om sexuella trakasserier och sexuellt våld vid särskild utsatthet. Filmerna premiärvisades på Svenska Filminstitutet i Stockholm.

Almedalsveckan, Gotland, juli 2019

I Almedalen deltog Jämställdhetsmyndigheten i ett rundabordssamtal om sex- och samlevnadsundervisning.

Draw the line, Göteborg, augusti–september 2019

Myndigheten har initierat en utställning med tillhörande fyra seminarier på temat sexuella trakasserier. Det gjordes i samverkan med kulturhuset Blå stället och studieförbundet Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet (NBV) samt en av redaktörerna för boken *Draw the line*, en serieantologi som uppkom i spåren av #metoo. I anslutning till det sista seminariet genomfördes en serietecknarworkshop med fokus på barn och unga.

Bokmässan, Göteborg, september 2019

Jämställdhetsmyndigheten arrangerade tillsammans med Nationella sekretariatet för genusforskning och Karolinska Institutet ett panelsamtal på Bokmässan. Samtalet tog sin utgångspunkt i universitetens arbete mot sexuella trakasserier och gick under rubriken *I kölvattnet av #metoo*.

Länsstyrelsen och Region Östergötland, Linköping, 3 oktober 2019

Jämställdhetsmyndigheten genomförde en utbildning för chefer och verksamhetsledare i Östergötlands län med fokus på sexuella trakasserier och hur de som arbetsgivare kan upptäcka våld i nära relationer.

#Metoo-filmer, november–december 2019

Under hösten 2019 påbörjades också planeringen för att ta fram ytterligare två filmer för socialtjänsten och närliggande verksamheter baserade på berättelser från ytterligare #metoo-upprop. De grupper som ska belysas är flickor och kvinnor som lever i en hederskontext, samt flickor och pojkar som utsatts för sexuella trakasserier i skolan.

BILAGA 2: INFORMATIONSMATERIAL

Jämställdhetsmyndigheten gjorde under våren 2019 en skriftlig förfrågan till flertalet arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer. Syftet var att få information om parternas *informationsmaterial* för att förebygga sexuella trakasserier. Utskicket gick även till berörda myndigheter.

Jämställdhetsmyndigheten efterfrågade även *rapporter* kring detta tema och som publicerats under senare år. Nedan följer en sammanställning som relaterar material producerat av cirka 40 organisationer. Av sammanställningen framgår om det är en enskild organisation som producerat materialet eller om materialet är ett resultat av partsgemensamt arbete.

Vägledningar (producerat åren 2016-2019)

Enskilda organisationer

Akademikerförbundet SSR

- Utbildningsmaterial / miniföreläsning till lokala ombud
- Vad är diskriminering (2018), vad är aktiva åtgärder (2019). Två fackliga handböcker.

Arbetsgivarverket

- Webbplats (senast uppdaterad aug 2017) med omfattande ”frågor och svar” på temat sexuella trakasserier.

Diskrimineringsombudsmannen (DO)

- PM gällande lagkravkrav vid utformning av riktlinjer och rutiner som motverkar trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier.
- Webbplats med olika ingångar för arbetsgivare och utbildningsanordnare.

Finansförbundet

- Särskild webbsida (uppdaterad 2018) med diverse information om sexuella trakasserier. Även hänvisning till TCO:s handbok.

IF Metall

- Stopp! Att arbeta aktivt mot sexuella trakasserier och kränkningar på jobbet

Journalistförbundet

- Särskild webbplats som samlar all info kring sexuella trakasserier, bl.a. även serie kampanjfilmer på temat ”mitt yngre jag”.

Jusek (facklig organisation för jurister, ekonomer, samhällsvetare m.fl.)

- Webbplats som innehåller diverse utbildningsmaterial på temat sexuella trakasserier: Föreläsningsmaterial, film, poddavsnitt, diskussionsfrågor, checklistor, samtalsmall.
- Planerat 2019; föreläsningsmaterial om härskartekniker och dysfunktionella kollegor.

SKL (Sveriges kommuner och landsting)

- Broschyr Sexuella trakasserier, trakasserier och kränkande särbehandling (2019)

ST (fackförbund inom statlig verksamhet)

- Sätt stopp! Råd och stöd kring sexuella trakasserier (2017 – efter #metoo).
- Stöd till förtroendevalda; bl.a. länk till TCO:s handbok och DO:s hemsida.

TCO (Tjänstemännens centralorganisation)

- I spåren av #metoo - Handbok mot sexuella trakasserier i arbetslivet (2018).
- Fördjupning till Handbok mot sexuella trakasserier (2019), 85 sidor.

Unionen (facklig organisation inom privat sektor, tillhör TCO)

- Mobbad, trakasserad, diskriminerad. Så gör du när du när någon blir kränkt på din arbetsplats.
- Checklista för en jämställd arbetsplats – fri från trakasserier.
- Medverkat på EU nivå för att utveckla riktlinjer för att motverka våld och trakasserier mot kabinpersonal.

Partsgemensamt

Industriarbetsgivarna & IF Metall

- PP-bilder #metoo180620: Tillsammans med Industriarbetsgivarna genomfördes seminarier på fem av deras medlemsföretag. Målgruppen var chefer, personalavdelningar samt förtroendevalda och SO inom IF Metall. Detta är bildspelet som användes vid dessa seminarier.

Partsrådet (samarbetsorgan inom den statliga sektorn)

- Webbplats/inspelad föreläsning (12 min) om sexuella trakasserier och makt.

Prevent (Partsgemensam ideell organisation upprättad med syfte att fungera som ett kunskapsnav i arbetsmiljöfrågor. Samägs av **Svenskt Näringsliv, LO och PTK** och verkar inom den privata sektorn)

- Efter #metoo checklista och enkät för att förebygga sexuella trakasserier.
- Schysst vardag; Webbutbildning (50-70) anpassad till besöksnäringen (hotell, restauranger, storkök) inklusive lärarhandledning och branschpassad checklista.

Initiativet ”Ett schysst stall - mot sexuella trakasserier i hästnäringen” har tagits av **Almega** (arbetsgivarorganisation för tjänstesektorn), **Gröna arbetsgivare och Kommunal**.

- Utbildningsmaterial samt koppling till Prevents checklista+enkät.
- På webben finns en chattfunktion
- Materialet visar de 41 stall (angivna med namn) som för närvarande är anslutna.

Rapporter och utvärderingar (producerat 2016-2019)

Enskilda organisationer

Akademikerförbundet SSR (fackförbund för samhällsvetare inom SACO)

- Som komplettering av DO:s granskning av kommuner och landstings (nu regioners) arbete med riktlinjer och rutiner för att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier inledde Akademikerförbundet SSR under våren 2019 ett samarbete med två studenter på Personalvetarprogrammet vid Karlstads universitet. Studenterna ska i sin c-uppsats titta närmare på några av de kommuner och landsting som granskades.

Diskrimineringsombudsmannen (DO)

- Utvärdering av beslut i 99 ärenden om utbildningsanordnares utrednings- och åtgärdsskyldighet i skollagsreglerad verksamhet perioden september 2016-september 2018.

Finansförbundet

- [Trakasserier och sexuella trakasserier i finansbranschen \(2018\).](#)

Handelsanställdas förbund

- Obekvämt arbetstid. En rapport om #metoo-uppropet inom handeln (2018).

Journalistförbundet

- Artikel ett år senare som sammanfattar vad som hänt efter #metoo. <https://www.journalisten.se/nyheter/samtalstonen-pa-expressen-har-blivit-bättre-efter-metoo>

Jusek

- Uppföljningsrapport ”#medvilkenrätt och #sistabriefen – vad hände sedan?” (nov 2018)

LRF och LRF:s jämställdhetsakademi (Lantbrukarnas Riksförbund)

- #metoo i det gröna näringslivet (2019).

ST

- Sexuella trakasserier, en delrapport till Temperaturmätaren 2018.

Svensk Scenkonst och Teaterförbundet (partsgemensamt)

- Ett tillfälle att ta vara på för att skapa förändring - Rapport från Kommissionen mot sexuella trakasserier inom scenkonsten 2018

Unionen

- Unionen medverkade under 2018-19 i en rapport som rör våld mot kvinnliga kabinanställda inom EU.

Övrigt (producerat åren 2015-2019)

Enskilda organisationer

Akademikerförbundet SSR

- Diverse inlägg i egna poddar, egna bloggar, debattartiklar.

DIK – facket för kultur, kommunikation och reklam

- Som en följd av #metoo och kommunikationsbranschens upprop #sistabriefen startade DIK en särskild telefonlinje för frågor om sexuella trakasserier och diskriminering på jobbet. Den som ringer får prata med en facklig rådgivare på DIK som kan stötta och ge råd utifrån ett arbetsrättsligt perspektiv. Numret är öppet för alla, även om man inte är medlem i DIK. Man kan också maila in sin fråga.

GS facket (organiserar arbetare bland annat skogsbruk, träindustrin och grafisk bransch)

- Värdegrundshandbok från 2015. Omfattar frågor som berör diskrimineringslagen och arbetsmiljölagen. Används vid utbildningar.

IF Metall

- Aha (alla har ansvar för jämställdheten); Tre broschyrer om jämställdhet, 1) i organisationen, 2) på arbetsplatsen, 3) i samhället. Målgrupp är förtroendevalda och medlemmar.

Installatörsföretagen: Genom att gå in på organisationens webbplats blir det uppenbart att diverse material kring aktiva åtgärder, sexuella trakasserier m.m. blivit uppdaterat efter #metoo (materialet är dock låst/ej tillgängligt för icke medlemmar).

Under 2018 bjöd **Sveriges Byggindustrier** in till två workshops, den första i juni 2018 ”#sistaspikenikistan – men nu då?” där fokus var att belysa hur det ser ut i branschen och vilka vittnesmål som kommit in under byggbranschens egen #. Deltagarna på plats fick sedan reflektera tillsammans och prata om hur de själva upplever det hos sig. Sveriges Byggindustrier hade även en föreläsning om diskrimineringslagen och Prevent var på plats och berättade om hur de med sina material kan vara behjälplig för andra branscher.

Partsgemensamt

Bankernas arbetsgivarorganisation (BAO) och Finansförbundet arrangerade under våren 2018 frukostseminarier om trakasserier och sexuella trakasserier i Malmö, Göteborg och Stockholm.

Detaljhandel: I samband med att sexuella trakasserier uppmärksammades genom #metoo under hösten 2017 agerade **Svensk Handel** för att alla medlemsföretag ska vara medvetna om vilka skyldigheter en arbetsgivare har och hur frågorna om sexuella trakasserier kan hanteras. Svensk Handel upplyste medlemsföretag i ämnet genom nyhetsbrevet Arbetsgivarnytt och arrangerade ett webinarium där ett stort antal företrädare för medlemsföretag deltog. Webbinariet upprepades också vid ett senare tillfälle. Svensk Handel har även deltagit i tidningsintervjuer och skrivit debattartiklar tillsammans med **Handelsanställdas förbund** som behandlat sexuella trakasserier.

Försäkringsbranschen: I samband med #Metoo hade **Svensk Försäkring** och **FAO (Försäkringsbranschens arbetsgivarorganisation)** löpande diskussioner med medlemsbolagen i bland annat styrelser och HR-nätverk. FAO:s vice vd deltog på ett frukostseminarium om hur försäkringsbranschen ska gå vidare efter #metoo anordnat av fackförbundet **Forena (f.d. FTF)**. Det som diskuterades var hur organisationerna tillsammans kan agera för att ytterligare förbättra arbetsmiljön och vilket arbetssätt och strategier som ska tillämpas för att komma åt eventuellt mörkertal. FAO har därutöver skickat ut cirkulär till medlemmar med information angående arbete med aktiva åtgärder samt trakasserier.

Industrirådet (partsgemensamt organ för 16 arbetsgivare och facken inom industrin)

- Diskriminering och likabehandling, en handledning (2017/2018).

Läkarförbundet

- Trakasserier, problem på läkarutbildningar visar ny rapport (19-05-06).

Musikbranschen Sverige

- Startade i januari 2018 ett projekt med olika aktiviteter för att uppmärksamma och ge stöd i frågor om jämställdhet / sexuella trakasserier m.m. Se vidare organisationens webinfo.

Partsgemensamt infomaterial ”Ett jämställt arbetsliv” om aktiva åtgärder har under perioden utgetts av **Almega, Journalistförbundet, SSR och Unionen**.

Box 73, 424 22 Angered
Besöksadress: Angereds torg 9
Tel: 031-392 90 00
www.jamstalldhetsmyndigheten.se

**JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN**